

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
 לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניעוצות • זמנים

תרסט

ערב שבת-קודש
פרשת במדבר
 א' בסיוון ה'תשס"ז

יוצא-לאור על-ידי
 מכון ליובאוויטש שעל-יד
 צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

ונעשית באופן ד'מעלין בקודש' באופן מיוחד בימים
 אל¹¹⁶.

בהמשך למדובר¹¹⁷ אודות כינוסי ילדים בימים
 שלפני חגי-השבועות, והבאתם בחגי-השבועות עצמו
 לקריאת עשרת הדיברות, הציע הרבי נשיא דורנו
 הוראה, ועל-מנת לפרסמה:

לאסוף ולכנס ילדי ישראל הן בנים והן בנות,
 גם בימי התשלומין לחגי-השבועות, ומה טוב - עד
 י"ב בסיוון ועד בכלל, לכנסם פעם אחת, ומה טוב
 - פעמיים: פעם אחת לכנסם בבתי-הספר שם לומדים
 הם תורה, בהוספה על סדר לימודם הרגיל, ועוד פעם
 לכנסם בבית-הכנסת, "מקום שמגדלין בו תפילה".

על-דרך זה יש לנהוג בבתי-הספר ובתי-הכנסת
 שבארץ-הקודש. ובארץ-הקודש בנוסף לזה יכנסו
 אותם גם במקומות הקדושים, ובמיוחד בכותל
 המערבי שאין השכינה זזה ממנו, ובמערות-המכפלה
 (ובוודאי יקבלו רישיון לכך), וגם בקבר רחל¹¹⁸.

מתן-תורה), עורכים ככל אסרו-הג או בימים
 הסמוכים לו' כינוס תורה' ככל מקום שאפשר.
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה משתתף בזה בשיחה
 מיוחדת שאמר בהתוועדות דחגי-השבועות לכבוד
 הכינוס¹¹³.

בשנת תשל"ט¹¹⁴, הציע כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
 לערוך - ביום נפרד - כינוס תורה' גם לנשים, בקשר
 לעניינים הנוגעים לנשי ובנות ישראל, ובפרט טהרת-
 המשפחה, כשרות האכילה ושתייה ונרות שבת-קודש
 ויום-טוב. כן עורר אודות הרפסת קבצי חידושי-תורה
 שנאמרו בהודמנויות אלו, ובכלל.

ימי התשלומין:

עניינם - אצירת גילויי החג, שלא יאבדו
 בטיירת הזמן¹¹⁵.

ההוספה בתורה ובצדקה דימי התשלומין שייכת
 גם אם בחגי-השבועות נעשו כל העניינים בשלימות,

(113) שיחת יום ב' דחה"ש תשל"ח סי"ט. וראה 'התוועדות'
 תשמ"ב ח'ג עמ' 1581. 'התוועדות' תשמ"ט ח'ג עמ' 294.
 סקירה מקיפה על הנושא נדפסה במדור 'ניצוצי רבי' בגיליונות
 'התקשרות' תקע"א.

פעם ביקש הרבי, שאתם שיתבקשו לדבר בכינוס תורה' לא
 יסרבו (תורת מנחם חל"ג עמ' 469).

(114) שיחת יום ב' דחגי-השבועות, הנחת הת' ס"ו.
 (115) מדברי אדמו"ר - ספר-השיחות תרח"ץ, עמ' 285.

(116) שיחת מוצש"ק במדבר תשל"ט, הנחת הת' סי"ט.
 (117) בער"ח סיוון תש"מ, ליקוטי-שיחות, כרך כג, עמ' 249.
 (118) משיחת ש"פ נשא תש"מ, ליקוטי-שיחות, שם, עמ' 259.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

א' בסיון ה'תשס"ז – ח' בסיון ה'תשס"ז

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	א' בסיון	הלכות שלוחין ושותפין פרק ח-י.	ה'ל' מאכלות אסורות פרק ג.	מ"ע רמה.
ש"ק	ב' בסיון	הלכות עבדים... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ד.	מ"ע רלב. מל"ת רנח. רנט. רנו.
א'	ג' בסיון	פרק ד-ו.	פרק ה.	מ"ע קצו. מל"ת רלג. מ"ע רלד. רלג. מל"ת רסא.
ב'	ד' בסיון	פרק ז-ט.	פרק ו.	מ"ע רלה. מל"ת רנד. רנה.
ג'	ה' בסיון	אודך ביושר וגוי. ספר משפטים והוא ספר שלשה עשר.. הלכות שכירות... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ז.	מ"ע רמג.
ד'	ו' בסיון	פרק ד-ו.	פרק ח.	מ"ע ר. מל"ת רלח.
ה'	ז' בסיון	פרק ז-ט.	פרק ט.	מ"ע רא.
ו'	ח' בסיון	פרק י-יב.	פרק י.	מל"ת רסו. רסח.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחה	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה								
ו', א' בסיון	3:18	4:20	4:46	5:47	9:08	12:37	1:12	7:32.0	7:58	
ש"ק, ב' בסיון	3:16	4:19	4:45	5:47	9:08	12:37	1:12	7:32.7	7:59	
א', ג' בסיון	3:15	4:18	4:44	5:46	9:07	12:37	1:12	7:33.3	8:00	
ב', ד' בסיון	3:14	4:17	4:43	5:45	9:07	12:37	1:12	7:34.0	8:01	
ג', ה' בסיון	3:13	4:17	4:43	5:44	9:07	12:37	1:12	7:34.7	8:01	
ד', ו' בסיון	3:12	4:16	4:42	5:43	9:07	12:37	1:12	7:35.3	8:02	
ה', ז' בסיון	3:11	4:15	4:41	5:43	9:06	12:38	1:12	7:36.0	8:03	
ו', ח' בסיון	3:10	4:14	4:41	5:42	9:06	12:38	1:13	7:36.7	8:03	

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
במדבר	6:55	8:12	7:11	8:15	7:03	8:16	7:12	8:13
חג השבועות	6:58	8:15	7:13	8:18	7:06	8:19	7:14	8:16
נשא	7:00	8:17	7:15	8:20	7:08	8:21	7:16	8:18

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: שניאור זלמן רודרמן • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org

קידוש¹⁰¹. אחר-כך מברכים ברכה אחרונה וממתינים שעה אחת¹⁰², ואוכלים סעודת יום-טוב, הכוללת בשר¹⁰³. כמובן שותים היום רביעית יין לשמחת יום טוב¹⁰⁴.

סעודת יום-טוב: חובתה המיוחדת בחגי-השבועות - כדי להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה¹⁰⁵. אך ודאי אין "לבסומי..."¹⁰⁶.
 "מנהג הוא אצל רבותינו נשיאנו לומר 'תורה' בחגי-השבועות בעת סעודת יום-טוב וגם לספר סיפור ממורנו הבעש"ט¹⁰⁷. ונכון לנהוג כך¹⁰⁸.
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג להזכיר גם את משה רבינו ודוד המלך¹⁰⁹.

שהתורה נמשלה לדבש וחלב) - ראה בארוכה בקובץ 'אוהלי שם' כרך ג, עמ' רא ואילך, וש"נ.
 (101 מנהג אדמו"ר מהרי"צ - 'רשימות' ח, עמ' 14. מנהג הרבי - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שו. לוח כולל-חב"ד.

(102 ש"ל מסכת שבועות ד"ה ההפסדה, ומצינים לש"ך יו"ד פט ס"ק טו. 'שערי הלכה ומנהג' חיו"ד סי' יא, וראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שח. זאת, גם בחלב וחמאה, אך כמובן, מלבד גבינה קשה שממתינים אחריה שש שעות (רובן ככולן של הגבינות הכשרות למהדרין בארה"ק כיום, אינן "קשות").
 'וראה פמ"ג לשו"ע יו"ד סי' פט, שפתי-דעת ס"ק ז, דהפסק שעה - מחליף קינוח" (אג"ק כרך ג עמ' רפט, 'שערי הל' ומנהג' יו"ד סי' יא).

ההמתנה (אפילו בשש שעות מבשר לחלב) היא מגמר האכילה של סוג אחד עד תחילת האכילה של הסוג השני, ולא מגמר הסעודה או ברכה אחרונה עד תחילת הסעודה (דגול מרבבה ר"ס פט, ודלא כערוה"ש שם סוס"ד).

(103 מצווה - שו"ע אדמוה"ו סי' תקכ"ט ס"ז. וראה 'חווה"מ כהלכת' פ"א ס"ז.

(104 חובה - שו"ע אדמוה"ו שם. וצ"ל רביעית, 'תורה אור' לאדמוה"ו עמ' 198. וראה 'חול-המועד כהלכתו' שם ס"י-יב. ניתן לצאת ידי חובת שמחה גם בכוס הקידוש עצמה (שיחות) קודש תשל"א ח"ב עמ' 87. ולכאורה מפורש כן בפסחים קח"ב עיי"ש בתוד"ה י"ד יין יצא. ועצ"ע אם צריך לכוון לזה בקידוש, ובפרט שזו מצווה דאורייתא. אם-כי בדיעבד יצא גם בלא כוונה כיוון קישו בזה הנאת הנוף, כפסק אדמוה"ו (תעה, מה). מאידך, י"ל שהשמחה היא חלק מעצם עניין הקידוש וד' כוסות, כיוון ש"משמח אלוקים ואנשים" (ראה שו"ע אדמוה"ו קפב ס"ב), ולכן לא הקשו ע"ז מדין "אין עושין מצות חבילות חבילות").
 (105 שו"ע אדמוה"ו סי' תצד סעיף חי. וראה רשימות-דברים (חטריק) ח"א עמ' שלב.

(106 רשימת כ"ק אדמו"ר, ספר-המנהגים עמ' 38 וש"נ.
 (107 ספר-השיחות תש"ד עמ' 140.
 (108 שיחות-קודש תשכ"ד עמ' 389.
 (109 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שיא.

בהתוודעויות חגי-השבועות [שהתקיימו ביום-טוב שני לפני השקיעה] נהג הרבי נשיא דורנו לעורר על-דבר חינוך, ועל-דבר שיעורי חת"ת.

יש מנגנים בסעודה זו ניגוני רבותינו נשיאנו ועל-פי הסדר שהורה הרבי בהתוודעויות דראש-השנה, ועוד. לפני כל ניגון מכריזים שם בעל הניגון. ניגון ג' תנועות (להבעש"ט, הה"מ ואדה"ז), אילי אתה (אדה"ז), ניגון מקהלת אדמו"ר האמצעי, ימין ה' (הצ"צ), לכתחילה אריבער (מהר"ש), ניגון הכנה (רש"ב), הבינוני (הרי"צ), הוא אלוקיניו / אתה בחרתנו (הרבי), ניגון הקפות (הרלו"צ - אביו של הרבי). לאחר זה מנגנים כפי שהיה הסדר בסוף ההתוודעויות הגדולות (למעט שנים תשמ"ו ואילך): ניגון הכנה, ד' בבית, ניע שורשי צ"צ¹¹⁰.
 ה'תהלוכה' לבתי-הכנסת לשמח יהודים בשמחת יום טוב וכו', שייכת במיוחד לחגי-השבועות¹¹¹.

יום חמישי

ז' בסיון - אסרו-חג¹¹²

כנהוג בכל שלושת הרגלים (וקל-וחומר בזמן

(110) (אך מאז כ"ד טבת תשמ"ט לא ניגנו עוד לפני הרבי ניגון ד' בבית) ראה ספר-הניגונים ח"א עמ' מג. 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שיג. וראה התוודעויות אחש"פ ה'תשמ"ט וה'תש"נ.

(111) ליקוטי-שיחות, כרך ח, עמ' 252. וראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שיב. התהלוכה הראשונה היתה בשנת תשט"ו ('התקשרות' גיליון מה עמ' 9. גיליון פט עמ' 17 הע' 7, וש"נ).

(112) על השמחה המיוחדת ביום זה, ראה שו"ע אדמוה"ו סי' תצד ס"י. נתבאר בליקוטי-שיחות כרך כח עמ' 24, ובלה"ק בס' 'שולחן המלך' ח"ב עמ' קמא.

לבני חו"ל: יום-טוב שני. בהדלקת נרות מברכות: 'להדליק נר של יו"ט' ו'שהחינו'. ערבית, קידוש וברהמ"ז של יו"ט. בשחרית מוציאים ב' ס"ת, י"ג מידות וכו' כדאמתול, בספר הראשון קוראים ה' קוראים ב' ראה 'כל הבכור', ח"ק. בספר השני קוראים למפסיד כדאמתול. הפטרה בחבוק (ספ"ב): 'וה' הביהל קדשו...! הזכרת נשמות (ולא ביום א' דחגה"ש), אב הרחמים, מוסף כדאמתול, ונושאים כפיים גם היום. קידוש וברהמ"ז של יו"ט (ביום ב' אין מנהג לאכול מאכלי חלב - ע"פ לוח כולל חב"ד). הנולד והנחלב ביום הראשון מותר ביו"ט שני.

הרבי התוודע בסוף יום ב'. למחרת, יום ח' סיון - אסרו-חג. בדבר בני חו"ל הנמצאים בארה"ק ולהפך - ראה בקונטרס 'יו"ט שני להעובר ממקום למקום' לונדון תשנ"ה, ובעוד מענות שונים שנתפרסמו מאז ועד עתה, ובקובץ 'מגדל דוד', מגדל העמק תשס"ד, עמ' 115 ואילך.

קבלת התורה מתוך אהבה

כאשר ניגשים למתן-תורה מתוך תנועה של יראה, הרי זה פועל שנבהלים ונעמדים מרחוק, "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" • לעומת זאת, הגישה הטובה והנעימה יותר היא, יראה הבאה מצד אהבה • עניין זה נוגע גם לקיום המצוות, שמצד גודל אהבתו להקב"ה הרי הוא ירא להיות נפרד ממנו, ומצד זה נזהר בשמירת מצוות לא-תעשה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ב. ויש לבאר תיווך הדברים – בהקדים שספר הזוהר הוא חיבורו של רשב"י, שעניינו הוא החיבור דנגלה דתורה ופנימיות התורה. וכידוע⁶ שהיו תנאים שעיקר עסקם היה בנגלה דתורה, וכמו כן היו גם "מארי קבלה"; ואילו עניינו של רשב"י היה בשני העניינים – בנגלה ובפנימיות התורה, כיוון שרשב"י חיבר נגלה דתורה ופנימיות התורה יחד, דהיינו שגם בנגלה דתורה גילה את הפנימיות שבה. וכן הוא גם בנידון-דין, שמאמר הזוהר "אנן בחביבותא תליא מילתא" אינו סותר לדברי הגמרא "אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע", אלא שכוונה מגלה את פנימיות הפירוש בגמרא – שהיראה הרצויה היא כאופן ש"בחביבותא תליא מילתא", היינו, שגם היראה צריכה להיות מצד אהבה, כמבואר בתניא⁷ שישנו "דחילו הנכלל בדחימו".

ג. וביאור העניין:

כדי לבוא לידי יראה – ישנם שני אופנים: אפשר לבוא לידי יראה על-ידי התבוננות השייכת ליראה, ואפשר לבוא לידי יראה על-ידי אהבה, שזהו עניין

א. במתן-תורה נאמר⁸ "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק", דהיינו שבני-ישראל עמדו בתנועה של יראה. ולכן אמר להם משה רבינו "אל תיראו",⁹ דהיינו שלא יעמדו בתנועה של יראה. אבל בנוגע לדורות – איתא בגמרא¹⁰ "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע", דהיינו, שהעניין דמתן-תורה שישנו באופן תמידי – כפי שאנו אומרים "נותן התורה", לשון הוזה¹¹, כיוון שמתן-תורה ישנו בכל יום ויום, ובפרט בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו" על כל השנה – צריך להיות מתוך יראה דווקא. והנה, אף-על-פי שבגמרא נאמר שצריך להיות עניין היראה, הרי בוזה¹² (בחלק שאומרים ב"תיקון ליל שבועות") איתא להיפך – "התם (במתן תורה) יאות הוה למהוי דחיל, אנן בחביבותא תליא מילתא", דהיינו שצריך-להיות התנועה דאהבה, היפך היראה.

- (1) יתרו כ.טו.
- (2) שם, יז.
- (3) ברכות כב.א. וש"נ.
- (4) ראה של"ה כה.א. לקו"ת תזריע כג.א ובכ"מ.
- (5) ח"ג קכ"ח.א.

לסיימה יחד עם סיום ברכת 'שים שלום' על-ידי הש"ץ, כדי שיענו הציבור 'אמן' גם עליה⁹⁵, ואף הכוהנים יענו על הברכה 'אמן' עם הציבור⁹⁴. הכוהנים נשארים על הדוכן עד אחר סיום 'קדיש' תתקבל'. כך נהגו אצל הרבי. במקום שיוודים הכוהנים לפני-כן, יש להימנע מלומר להם אז "ישר-כוח"⁹⁶. * כל מנהגים אלו⁹⁷ [חוץ מאשר 'רבש"ע' הנאמר – מלבד ביום-טוב – רק על-ידי מי שחלם] תקפים ויש לדייק בהם בכל פעם שנושאים כפיים בפועל (כנהוג בארה"ק, אם בכל יום או בשבת, במוספין, במנחת תענית-ציבור)⁹⁸. היום יום השנה להסתלקות מורנו רבי ישראל בעש"ט נבג"מ זיע"א (תק"כ), ומנוחתו כבוד במז'יבוז⁹⁹.

מאכלי חלב¹⁰⁰: נוהגים לאוכלם בשחרית אחר

(95) שו"ע אדמו"ה" שם סעיף כד.
 (96) ראה משנה-ברורה סי' קכח ס"ק ס. ואפשר לברכס רק בהושטת-יד ותורל.
 הרבי היה מברך כל כוהן: "ישר-כוח, כוהן". הכוהנים נוהגים להשיב: "ברוכים תהיו".
 (97) וכפי הנפוץ בארה"ק, גם בין אנ"ש – גם אמירת 'אדיר במרום' (ראה 'כפר חב"ד' גיליון 936 עמ' 98 וגיליון 943 עמ' 94. וראה קצות-השולחן כג, שהשמיט אמירה זו לגמרי – ובהיחסים מוכח שלא כדעתו – ודבריו בקונטרס הסידור, נדפס בסידור תורה-ארז"ר תשמ"ז עמ' 752. ומאידיך, ראה סידור צלות-אדברהם ח"א עמ' שכ).
 (98) דעת הרבי בזה ראה במכתב שבליקוטי-שיחות כך יח עמ' 448 (שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א ר"ס עה), ובביור יותר בס' 'המלך במסיבו' ח"א עמ' סביסג [וב'תשורה' הנ"ל עמ' 124 ואילך, וש"נ]. והכוונה כנראה שא"ז מחלוקת בין א"י וחול' אלא בין ספרדים ואשכנזים (ע"ד דעתו בעניין ברכת שהחיינו בברית-מילה, שערי הל' ומנהג חו"ד עמ' רעז), ובכלל הוא כדעת שו"ת מנחת-יצחק ח"ח סי' א"ב; אלא שבמקום שכבר נהגו לשאת כפיהם בשבת או אף בחול, אין לבטל זאת. וראה סיכום ב'התקשרות' גיליון תרכ"ה עמ' 19 ותיקון בגיליון תרמ"ט עמ' 16.
 (99) על הדיון והמסקנה בקשר ליום ההסתלקות, ראה בספר-השיחות תרצ"ט עמ' 333, וש"נ, וב'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שי. אודות ההסתלקות, ראה רבי ישראל בעש"ט הוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשמ"ו, ח"ב פרק כד. צילום המצבה, בימי חב"ד ביום זה.
 (100) שו"ע אדמו"ה"ו סי' תצד ס"ט. בטעמי המנהג (שלא יכלו לשחוט ולהכשיר הכלים בשבת; לפי שדוד המלך נסתלק בעצרת והיו כל ישראל אוננים בו ביום ואסורים באכילת בשר; מפני

לימינו. אליך – באמצע. ויוחנך – לשמאלו. ישא – באמצע. ה' – לימינו. פניו – באמצע. אליך – לשמאלו. וישם – באמצע. לך – לימינו. שלום – באמצע⁸⁹. כשהכוהנים נושאים כפיהם במוסף של יום-טוב אומר הקהל "ריבוננו של עולם"⁹⁰... – בשעה שהכוהנים מנגנים דווקא, אבל כשהכוהנים אומרים את התיבות, צריך לשמוע. כשמנגנים הכוהנים לפני התיבה "וישם", אומר הקהל "ריבוננו של עולם... הצדיק. כשמנגנים לפני תיבת "לך" – "ואם... אלישע". כשמנגנים לפני תיבת "שלום" – "וכשם... לטובה". וכשהכוהנים אומרים תיבת "שלום", מסיימים "ותשמרני ותחנני ותרצני". 'אדיר במרום' אומרים אחר עניית אמן, כשעדיין הטלית על פניו⁹¹. אין הש"ץ רשאי להתחיל 'שים שלום' עד שתכלה עניית 'אמן' מפי רוב הציבור⁹².

מיד כשמתחיל הש"ץ 'שים שלום'⁹³, מחזירים הכוהנים את פניהם להיכל⁹⁴, ומתחילים לומר את הבקשה 'ריבוננו של עולם...', ומאריכים בה כדי

(89) ספר-המנהגים עמ' 42. אודות נהגת הרבי בזה, ראה 'התקשרות' גיליון קמו עמ' 11.
 המתפלל במקום שאין מנגנים בנישאת-כפיים, אעפ"כ יאמר הרבש"ע לפני סיום ברכת הכוהנים (וע"ד מה שאנו אומרים 'ותשמרני...') באומרם תיבת 'שלום', ראה שו"ע אדמו"ה"ו קכח, נח).
 בנטעי-גבריאל שם פרק פ ס"א כ' שגם הציבור יסיים 'אדיר במרום' עם סיום ברכת 'שים שלום' של הש"ץ, וצ"ע מקורו, ובפרט לדין – שאם היו מקפידים על כך, היו הרבי ושאר הציבור נשארים מכוסים בטלית עד אז, כפי ההוראה בנדון.
 (90) מקור הנוסח הוא בגמ' ברכות (נה.ב). לגירסתו שם, סדר הדוגמאות שמביאים הוא: (א) מי מרה, (ב) מרים, (ג) חזקיהו, (ד) יריחו. ואילו ברי"ף, וכן בכל-בו ובטור או"ח קל הגירסא: (א) מי מרה, (ב) יריחו, (ג) מרים, (ד) נעמן, (ה) חזקיהו. וכן הנוסח בכל סידורי הספרדים. אבל בסידורי האשכנזים, כמו העיב"ץ ועבודת ישראל (בער), הוא כבסידור אדמו"ה"ו: (א) חזקיהו, (ב) מרים, (ג) נעמן, (ד) מרה, (ה) יריחו. וצריך חיפוש מה המקור הראשון לגירסא זו. כן צריך להבין הטעם לסדר העניינים, שהרי הן גירסת הרי"ף (אלישע בירחו לפני מרים) והן גירסתנו (חזקיהו – הראשון, מי מרה – הרביעי) אינן מתאימות לסדר הזמנים בזה.
 (91) 'רשימות', היום-יום וספר-המנהגים שם.
 (92) נטעי-גבריאל שם סכ"ט, לכו"ע.
 (93) שם ס"ח ס"ט.
 (94) ראה אנ"ק ח"ט עמ' צו.

”דחילו הנכלל ברחימו”. וזהו מה שכתוב בזוהר
”אנן בחביבותא תליא מילתא” – שהיראה דמתן-
תורה צריכה להיות יראה שמצד אהבה.
כאשר ניגשים למתן-תורה מתוך תנועה של
יראה – הרי זה פועל שנבהלים ונעמדים מרחוק
(”מען שרעקט זיך אָפּ און מען שטייט פון ווייטן”),
וכפי שהיה בשעת מתן-תורה – ”וירא העם וינעו
ויעמדו מרחוק” (ועל זה איתא בזוהר⁸⁴ רקאי על
”העם” דייקא, דהיינו הערב רב, ולא על בני-
ישראל האמיתיים);

ואילו הגישה הטובה והנעימה יותר (”גשמאָקער
און בעסער”) היא – היראה הבאה מצד אהבה.
ועניין זה נוגע גם לקיום המצוות – שמצד גודל
אהבתו להקב”ה הרי הוא ירא להיות נפרד ממנו,
ומצד זה נזהר בשמירת מצוות לא תעשה.

וכאשר היראה היא מצד אהבה, אזי גם ההמשכה
מלמעלה היא באופן אחר: בכלל, ישנו חילוק בין
מצוות עשה ומצוות לא-תעשה – ששמירת מצוות
לא תעשה פועלת רק הדחה וצחצוח הכלי, אבל
לא המשכת אור, ואילו קיום מצוות-עשה פועל
המשכת אור. אבל כאשר היראה היא מצד אהבה
– אזי נפעל גם על-ידי שמירת מצוות לא-תעשה
(לא רק הדחה וצחצוח הכלי, אלא גם) המשכה.

**ד. העניין האמור – שהיראה צריכה להיות מצד
אהבה – מתאים גם על-פי נגלה דתורה:**
יראה – היא מצות עשה, והרי השורש לכל
מצוות עשה הוא אהבה (כידוע⁸⁵ שיראה היא שורש
למצוות לא-תעשה ואילו השורש למצוות עשה הוא
אהבה דווקא). וכיוון שהשורש ליראה (כמו לכל
שאר מצוות עשה) הוא אהבה – צריכה גם היראה
עצמה להיות מצד אהבה.

ועל-פי זה יש לבאר מה שכתב אדמו”ר הזקן
ב”חינוך-קטן”⁸⁶ בעניין ”חנוך לנער על-פי דרכו
(8) ח”ג קכה, רע”ב (ברע”מ).
(9) תניא פ”ד. וראה ב”מ”מ, הגהות והערות קצרות” לשם (ע’
מט.) וש”נ.
(10) עה.ב. ואילך.

גם כי יזקין לא יסור ממנה”⁸⁷, ומקדים לבאר
ש”שורשי עבודת ה’ ויסודותיה הן דחילו ורחימו,
היראה שורש ויסוד לטור מרע והאהבה לועשה
טוב”, ולאחר שמבאר בארוכה כמה מדרגות
באהבה, מסיים ”אך כי יפול לא יוטל כתיב”⁸⁸...
כי נשאר בה בחינת רשימו ממדרגתו הראשונה,
אך עיקרה מאהבה שנתחנך והורגל בה מנעוריו”
– דלכאורה אינו מובן: כיוון ש”שורשי עבודת
ה’ ויסודותיה הן דחילו ורחימו” (כמו שכתב לפני
זה), היינו, שצריך להיות אהבה וגם יראה – מהי
הפעולה בכך שלא יסור ”מאהבה שנתחנך והורגל
בה”, בשעה שצריך להיות גם יראה? – אך הביאור
הוא על-פי הנ”ל, שהיראה באה מצד האהבה.

וזהו מה שכתוב בזוהר ”אנן בחביבותא תליא
מילתא” – שהדרך ללימוד התורה וקיום המצוות,
הן קיום מצוות עשה והן קיום מצוות לא-תעשה,
הוא באהבה (”בחביבותא”), דאף שהשורש דמצוות
לא-תעשה הוא יראה – הרי היראה גופא צריכה
להיות מצד אהבה, כנ”ל.

**ה. והנה, דובר לעיל⁸⁹ שההכנה למתן-תורה צריכה
להיות על-ידי אהבת ישראל, שכל בני-ישראל יהיו
יחד ”כאיש אחד”, כמו שכתוב במתן-תורה ”ויוחן”,
לשון יחיד, ”כאיש אחד בלב אחד”⁹⁰.**

וכשם שנתבאר לעיל שאהבה היא הדרך (לא רק
למצוות עשה, אלא) גם למצוות לא-תעשה, כן הוא
גם באהבת ישראל – שהאהבה צריכה להיות לכל
בני-ישראל בשווה, מבלי הבט על פשעי הזולת,
שהרי האהבה להזולת צריכה להיות כמו האהבה

(11) משלי כב,ו.

(12) תהילים לז,כד.

(13) שיחת ש”פ במדבר, מבה”ח סיון ס”ז. ס”ד (לעיל ח”א עמ’
276 עמ’ 279). וראה גם שיחת שבת מבה”ח סיון דאשתקד*
(תורת מנחם – התועדויות ח”ח עמ’ 169 ואילך).

(14) יתרו יט, ובפרש”י. וראה מכילתא שם.

(* נזכרת במכתב כ”ט א”ר שוה זו (אגרות קודש ח”ט ע’ עז).

יאמרו הבקשה ”יהי רצון... מעתה ועד עולם”⁹¹,
ויראיכו בה כדי שתשתיים יחד עם סיוס ברכת מורים
של הש”ץ, כדי שיענו הציבור ’אמן’ על שתייהן (וגם
הכוהנים יענו ’אמן’ על ברכת הש”ץ⁹²). ומסתבר שהם
לא יענו אז ברוך הוא וברוך שמו.

לאחר שסיים (כ⁹³) הציבור עניית ’אמן’ על ברכת
מורים, מתחיל הש”ץ בקול רגיל⁹⁴ ”אלוקינו ואלוקי
אבותינו, ברכנו...”, וכשמגיע ל’כוהנים’ קורא בקול
רם ”כוהנים” והיא קריאה לכוהנים לברך, ואחר-כך
מסיים⁹⁵ ואומר בקול רגיל ”עם קדושך כאמור”.
לאחר מכן, מחזירים הכוהנים פניהם כלפי העם⁹⁶,

(78) בנוסח י”ה של כהנים, י”ל כנדפס בסידור ’תורה אור’
(”שלא יהיה בה משול”), אף שהאומר כנוסח ד’תהילת ה’
(”שלא יהיה בה שום משול”) אין להזניחו” – אג”ק ח”ד עמ’
כו.

(79) שו”ע אדמוה”ו סי’ נא סוס”ג.

(80) שם, סי’ קכח סו”ס כח (”טוב לחוש”).

(81) בשו”ע אדמוה”ו (קכח, טז) פסק שיאמר זאת בלחש, אבל
בסידור השמיט תיבה זו, דס”ל שיאמר עד תיבת ’כוהנים’
בקול בינוני כדרכו, ורק תיבה זו יאמר בקול רם, והטעם כיוון
שבקשה זו היא מכלל התפילה שהש”ץ מחוייב להשמיעה
לציבור (פסקי הסידור סי’ פד).

אף שמדינת דגמרא נתקנה אמירת ”או”א ברכנו” רק לזמן שאין
הכוהנים נושאים כפיהם, כיוון ששליח ציבור רגיל לאומרו בכל
פעם בציבור, נכון לאומרו גם כשהכוהנים נושאים כפיהם,
כדי למנוע הפסק ובלבול הש”ץ ע”י קריאתו ’כוהנים’ באמצע
התפילה, כפי שצ”ל מן הדין כמנהג הספרדים והגר”א ע”פ ר”ת
והרמב”ם וכו’ (יחודשי אנשי שם למרדכי מגילה ס”פ הקורא
עומד). ובסידור צלות-אדברהם (ח”א ס”ע שיט, ע”פ זהר
חדש פ’ נשא) מבאר זאת כהכנה רוחנית של הש”ץ להמשכת
הברכה.

(82) בסידור אדמוה”ו נאמר רק על הש”ץ שאומר תיבות אלו
(דיוק זה נמסר בשם הרבי – היכל מנחם ח”ג עמ’ רסד), ודלא
כנוהגים שגם הכוהנים אומרים זאת (במשנ”ב סי’ קכח ס”ק
לו כ’ שטעות הוא – כנראה כיוון שהביטוי ’עם קדושך’ נאמר
על הכוהנים, ולא שייך שהם יאמרו זאת על עצמם), וגם לא
כהנוהגים שגם הקהל אומר זאת – מנהג מדינת רוסיה ופולין
שהוא בס’ ”כתר כהונה” (לבעתמח”ס ’שולחן הקריאה’ שנתקת
ממנו ברות ב”מודעה רבה ע”ד קרה”ת”, לכ”ק אדמו”ר מהורש”ב
(נ”ג), פ”א ס”ג. ומקורו כנראה בדעת ה”לבוש’ שהקהל אומר
עם הש”ץ את כל נוסח ’או”א ברכנו’, שהא”ר נחלק עליה, ראה
קצות-השולחן סי’ כג בבדה”ש ס”ק טו.

(83) סידור אדמוה”ו, והטעם נתבאר בשער הכולל (פ”י אות
ג) שהא”ר והברכ”י כתבו שרק בברכת-כוהנים עצמה עומדים
כשאחוריהם להיכל משום ’אימת ציבור’ כדרז”ל, אבל בברכת-
המצוות שמברכים להקב”ה א”צ לזה, אולם בסידור הכריע

וכשפניהם לעם, קודם שישאו ויפרטו את כפיהם⁸⁴,
מברכים ”אשר קרשנו... באהבה”.

אחר הברכה, קודם שמתחילים ’ברכך’, מגביהים
ידיהם כנגד כתפיהם, הוד הימנית קצת למעלה
מהשמאלית, ופורשים ידיהם, תוך כפיהם כנגד
הקרע ואחורי ידיהם כנגד השמיים, ומחלקים
אצבעותיהם ועושים ”חמישה אווירים”: בין כל שתי
אצבעות אוויר אחד, וכן בין אצבע לאגודל, וכן ביד
שנייה, וכן בין אגודל ימין לשל שמאל, לקיים ”מציץ
מן החרכים”⁸⁵.

ואחר שענה כל הציבור ’אמן’ על ברכתם, מקריא
להם הש”ץ ”יברכך”⁸⁶ עד גמירא.

**הכוהנים מפנים את פניהם לשמאלם, לימינם
ולאמצע, בכל אחת מהתיבות: ”יברכך”, ”וישמרך”,
”אליך”, ”ויוחנך”, ”אליך”, ”לך”, ”שלוש”⁸⁷.**

**כשאומרים תיבת ”יברכך” – המתברך⁸⁸ ראשו
באמצע. ה’ – מיסב ראשו לימינו. וישמרך
– באמצע. יאר – לשמאלו. ה’ – באמצע. פניו**

אדמוה”ו שגם את ברכת-המצוות יש לומר כשפניהם מול
הקהל, כיוון שע”פ הקבלה זקוקים הכוהנים גם בברכתם זו
לכוונת הקהל.

בהחזרת הפנים נהוג בין כוהני א”ש כמנהג העולם – שפונים
תמיד ימינה (בכיוון השעון), כפסק שו”ע אדמוה”ו שם ס”ו.
וראה דעה אחרת בזה בצמח צדק (שו”ת או”ח סי’ סז ס”ה,
סי’ קיב ובחיידושים על הש”ס ס”ב, וואולי לא נאמרה כפס”ד
למעשה). הצעת הסבר להנהגה מופיעה בהתקשרות גיליון רדע
עמ’ 18.

(84) שו”ע אדמוה”ו סי’ קכח, סו”ס יז, כיוון שנשיאת כפיים היא
מנוף המצווה (משא”כ החזרת פנים, אף שמעבכת – אינה מנוף
המצווה), וברכת-המצוות צ”ל ”עובר לעשייתך”, ודלא כמובא
בכ”ף-החיים סי’ קכח, סוף ס”ק עז.

(85) שם ס”כ.

(86) בזוהר-חדש פ’ נשא (דף ג, טור א) נזכר סדר הסתכלות
הש”ץ לכיוונים שונים כשמקריא לכוהנים, ונתקת במג”א (קכז, ג,
ובמשנ”ב שם ח. אבל לא הובא בשו”ע אדמוה”ו ובכ”ף-החיים
שם ובקצות-השולחן סי’ כג). ובשו”ע-הזוהר שם ס”ק ג העיר,
שההוראה שבז”ח היא רק כשש כוהנים המברכים. וצ”ע,
שהרי המג”א הביא זאת באמירת הש”ץ ’או”א ברכנו’ כשאין
כוהנים. בספר-המנהגים עמ’ 12 נתקת סדר שונה, המתייחס גם
הוא לש”ץ ללא כוהנים, והרבי ציין ע”ז למ”א הנ”ל ולאחרונים
שם, ואכן להלן שם בעמ’ 42 במנהגי נשיאת כפיים לא נזכר מזה
מאומה. וכ”ז צריך ביאור.

(87) ע”פ שו”ע אדמוה”ו סי’ קכח סנ”ח.

(88) לכאורה, בלשון זו נכלל גם הש”ץ, שגם הוא מתברך
מהכהנים.

בספר הראשון קוראים בפרשת יתרו מ"בחדוש השלישי" עד סוף הפרשה. את עשרת-הדיברות קוראים ב'טעם העליון'⁶¹. בשעת קריאת-עשרת הדיברות - עומד הקהל, ופניו אל ספר-התורה.⁶² מניחים את הספר השני על הבימה מימין הספר הראשון⁶³, ואומרים חצי-קדיש. הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר "וביום הביכורים", ומפטירים במרכבה דיוחזקאל⁶⁴. מעלים גדול והכס למפטיר. ויש נוהגים שגם הקורא הפטרה זו בלחש עם המפטיר קורא אותה בעמידה, מפני כבוד⁶⁵. בארה"ק, לאחר ברכות ההפטרה - הזכרת נשמות⁶⁶.

מי שהוריו בחיים, יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות. אבל (רח"ל) בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת אך אינו מזכיר נשמות⁶⁷. רבותינו נשיאנו דייקו לאחוז בעץ החיים של הספר-תורה בעת אמירת "יזכור"⁶⁸. בהזכרת נשמות אומרים: "בן/בת פלונית"⁶⁹.

התוועדות' תשי"ז ח"ג (כ) עמ' 46. אף שהובא הפיט בשו"ע אדמוה"ו (סי' תצד ס"ז), ואף שכו"ק אדמו"ר נשיא דורנו בעצמו נהג לומר זאת בפני עצמו, כמנהג אביו הרב לוי-יצחק (המלך במסיבו' ח"א עמ' קעא) לפני התחלת הקריאה, ובהמשך בין גברא לגברא 'אוצר' עמ' שג), וראה שער-הכולל פ"מ סי"ז. ואף שהכול ראו זאת - אין ללמוד מזה, ראה 'תורת-מנחם - התוועדות' תשי"ז ח"א (יה) עמ' 106.
61) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ו סי' תצד ס"א.
62) ספר-המנהגים עמ' 44. וראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' דש.
63) רמ"א סי' קמו ס"ח.
64) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ו, שם ס"ה.
65) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ו, שם ס"ו.
66) בחו"ל מקיימים הזכרת נשמות ביום-טוב שני, כדלהלן הערה (79).
67) הוראת אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' רכא, וש"נ.
68) ליקוטי-שיחות, כרך יד, עמ' 233. 'המלך במסיבו' ח"א, עמ' שט.
69) סידור 'תורה אור', עמ' 259, וכן נהג הרב, 'המלך במסיבו' ח"ב, עמ' קסו. להעיר שמנהג הספרדים להזכיר נשמות בשם האם, ומנהג האשכנזים - בשם האב, ואף כשהזכרת נפטרה לפני הרב, ביקש לדעת שם אביו דווקא; אך כשיקש בעצמו לומר קדיש וללמוד משניות על אביו, הזכירו בשם אמו, 'מי מלך' ח"ב, עמ' 833. ואכן, בס' 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו) תמה הרבי מדוע מזכירים שם האם לאחר מיתה, אך אמר שמכיוון שאדמו"ר מהוריי"צ למד את כל הסידור ולא העיר ע"ז, מסתמא

אומרים 'אב הרחמים'. גם מי שאינו מזכיר נשמות, ואמר 'אב הרחמים'⁷⁰. אשרי, יהללו, חצי-קדיש. **תפילת מוסף:**

* בפסקה "ומנחתם ונסכיהם" אומרים (במקום "ושעיר לכפר") "ושני שעירים לכפר"⁷¹.

* בפסקה "אלוקינו... מלך רחמן" צריך לומר כפי שנתקן בשנים האחרונות בסידור 'תהילת ה'" על-פי סידורי חב"ד הישנים: לְנוֹיָהּ (ולא ככרוב הסידורים, וכפי שהיה בעבר גם בסידור 'תהילת ה'" לְנוֹיָהּ"⁷²).

נשיאת כפיים: הכול מכסים את פניהם בטלית, וגם את הילדים מכניסים תחת הטלית. גם ידי הכהנים מכוסות בטלית⁷³.

כוהן קטן שהגיע לחינוך (ואפילו מגיל שש⁷⁴), נושא את כפיו בברכה עם כוהנים גדולים כדי להתחנך במצוות⁷⁵.

לכתחילה יעקור כל כוהן ממקומו כשמתחיל הש"ץ 'דצה'. אם לא עקר רגליו קודם שיסיים הש"ץ "המחזיר שכינתו לציון", שוב אינו עולה⁷⁶, וייצא מבית-הכנסת עד סיום ברכת כוהנים⁷⁷. לאחר שענו הכוהנים 'מודים דרבנן' עם הציבור,

גם הוא נהג כך. - אילו היה נוהג אחרת, היה מעיר לי ע"ז, ע"כ. ולכן נהג כך גם הרבי.
70) כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, 'אוצר מנהגי חב"ד', עמ' רכ. והוראת הרבי שכן נכון לנהוג - 'המלך במסיבו' ח"ב, עמ' נח"נט.
71) שיער עם שתי-הלחם ושעיר לחובת היום. שער-הכולל פ"מ סט"ו. קובץ 'גידול תורה' ברוקלין, גיליון יב.
72) וכן הוא בכל סידורי אשכנז הישנים שלא שלטה בהם יד המדקדים.
73) היום-יום, טו בתשרי. ליקוטי-דיבורים ח"א, עמ' 58. 'ציצית הלכה למעשה' פ"ב סכ"ז-כח וש"נ.
הרבי היה מכסה את פניו הק' בטלית רק לאחר קריאת הש"ץ 'כוהנים', כיוון שרק אז חלה על הישראלים המצווה לכוון את ליבם לקבל הברכה (כפר חב"ד" גיליון 618 בשם קונטרס 'מלך ביופיו').
74) סיפר הרב"ג ר' אשר-לעמל שיש' הכהן, שהרבי שאלו מדוע לא הביא את בנו בן השש לנשיאת-כפיים (תשורה' לנישואי רוטרדוק, כ"ט תשרי תשס"ב, עמ' 151). וכן בנטעי-גבריאל יו"ט ח"ב, הל' נ"כ פרק סב ס"ו.
75) שו"ע אדמוה"ו סי' קכח סמ"ט.
76) סידור אדמוה"ו.
77) שו"ע אדמוה"ו סי' קכח ס"ג וס"ה.

לעצמו, כמו שכתוב¹⁵ "ואהבת לרעך כמוך", והרי בנוגע לאהבת עצמו נאמר¹⁶ "על כל פשעים תכסה אהבה".

וכאשר ישנה אצלו האהבה לזולת באופן זה (מבלי הבט על מעמדו ומצבו כו') - אזי מעורר גם את האהבה מלמעלה אליו באופן זה, כמו שכתוב¹⁷ "אהבתי אתכם אמר הוי", מבלי הבט על מעמדו ומצבו הלא טוב.

ועל-ידי זה - ביכולתו לילך למתן-תורה ולקבל את התורה, ובררך ממילא - לקבל גם את "טבעת הקידושין" שנתן הקב"ה במתן-תורה, שזוהו מה שכתוב¹⁸ "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה גו"¹⁹.

* * *

1. בהתוועדות חג השבועות תש"ד²⁰ - אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכשם שבכל ראש-השנה צריך כל

15) קדושים יט, יח.
16) משלי י"ב.
17) מלאכי א.ב. וראה זהר שבהערה 5.
18) בחוקותי, כ"ד.
19) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ריש עמ' רעז (נעתק ב"היום יום" כח תשרי). וראה גם שיחת יום ב' דחג השבועות דאשתקד סכ"ב (תורת-מנחם - התוועדות ח"ח עמ' 221).

אחד לקבל על עצמו עניין חדש, כך בכל שנה בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, יש להוסיף שיעור לימוד בכל יום.

וברצוני להוסיף בזה מדילי - אף שעניין זה לא נאמר אז על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר: כיוון שמתן-תורה היה לא רק על נגלה דתורה, אלא גם על פנימיות התורה²¹, - כדמוכח מזה שמתן-תורה לא יהיה עוד

כאשר ישנה אצלו האהבה לזולת, מבלי הבט על

מעמדו ומצבו - אזי מעורר גם את האהבה מלמעלה

אליו באופן זה, מבלי הבט על מעמדו ומצבו הלא טוב

הפעם²², ועל-כרחך צריך לומר שעתה (בשעת מתן-תורה) ניתנה גם פנימיות התורה, אלא שעניין זה יתגלה לעתיד - וגם נגלה דתורה לקחו באופן שלמעלה מטעם ורעת, ועל-ידי פנימיות התורה - לכן, גם ההוספה שמקבלים בחג השבועות - צריכה להיות כב' העניינים: הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה, בכל יום ויום.

(קטעים מהתוועדות יום ב' דחג השבועות, ה'תשי"ד. 'תורת-מנחם - התוועדות' תשי"ד, חלק שלישי (יב) עמ' 25-43 - בלתי מוגה)

20) יום א' דחג השבועות ס"ז (סה"ש תש"ד עמ' 129).
21) ראה גם שיחת יום ב' דחג השבועות דאשתקד סמ"ה (תורת-מנחם - התוועדות ח"ח עמ' 241).
22) סה"מ תרנ"ו עמ' שנו. המשך תרס"ו עמ' כג. שם ע' תקמו. תרע"ב ח"א עמ' שסו. סה"מ עטר"ת עמ' רצא. תרפ"ה עמ' קצט. תש"ט עמ' 57. ועוד.

החידוש במתן-תורה - גילוי אלוקות מעין לעתיד

”במהרה בימינו יבוא ויגאלנו כן יהי רצון אמין”

מענייני התורה שזמן לימודם בערב חג השבועות - סיום מסכת סוטה: ידועה ההוראה (ביחד עם נתינת כוח) של כ”ק מו”ח אדמו”ר נשיא דורנו ש”נוהגים ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה - נוסף על שיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום”.

ועל-פי זה, בערב חג השבועות, יום המ”ט דספירת העומר, הסיום ד”שבע שבתות תמימות תהינה” - לומדים דף מ”ט (הדף האחרון) דמסכת סוטה, עד לסיומו וחזומו, סיום המסכת... הגירסה ברוב דפוסים ה”ש” היא - שלאחרי הסיום ד”לא תיתני ענווה דאיכא אנא”, הובאה גם הברייתא ”רבי פינחס בן יאיר אומר זהירות מביאה לידי זריזות וכו’ וקדושה מביאה לידי ענווה וענווה מביאה לידי יראת חטא ויראת חטא מביאה לידי חסידות וכו’ ותחיית המתים בא עליידי אליהו הנביא זכור לטוב במהרה בימינו יבוא ויגאלנו כן יהי רצון אמין”.

ובהתאם לכך, יש לבאר את הקשר והשייכות של הברייתא דרבי פנחס בן יאיר לסיום ד”לא תיתני ענווה כו’”, כדלקמן. והעניין בזה:

בסיום מסכת סוטה מדובר אודות ”עקבות משיחא”, סיום הגלות, עלי-ידי מעשינו ועבודתנו בפרטי העניינים שנתבאר בברייתא דרבי פנחס בן יאיר, עד לסיום העניין, ”תחיית המתים בא עליידי אליהו הנביא זכור לטוב במהרה בימינו יבוא ויגאלנו כו’” - בשורת הגאולה עליידי אליהו הנביא, ”מבשר טוב”, ”קול מבשר ואומר”.

כלומר, שבסיום מסכת סוטה מודגש העניין דהפיכת ה”גולה” (גלות) ל”גאולה” - עליידי זה שממשיכים ב”גולה” אל-ף, אלופו של עולם, עד כדי כך, שבעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, מתגלה עצמות ומהות, באופן ש”לא יכנף עוד מוריד”.

וזהו הקשר עם עניין הענווה (”לא תיתני ענווה דאיכא אנא”) - מכיוון שגילוי אלוקות, ועל-אחת-כמה- וכמה שלימות הגילוי דלעתיד לבוא, פועל עניין של ענווה (ביטול), כפי שמבאר רבינו הזקן באגרת-הקודש ש”כל הקרוב אל ה’ ביתר שאת והגבה למעלה מעלה להיות יותר שפל רוח למטה מטה”.

ועניין זה שייך במיוחד ל”זמן מתן תורתנו” - כי החידוש דמתן-תורה הוא ביטול הגזירה דעליונים לא יירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים, היינו, שיומשך גילוי אלוקות בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, עד לתכלית השלימות דלעתיד לבוא, ש”כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן-תורה”.

(משיחת ערב חג השבועות תש”מ; ’תורת-מנחם - התוודעויות’ תש”מ, כרך ג, עמ’ 387-386 - בלתי מוגה)

כדין נטילת-ידיים לסעודה⁴⁸, ולכרך כל הברכות: ”על נטילת ידיים”⁴⁹; ”אשר יצר”⁵⁰; ”אלוקי נשמה”⁴⁹; הברכות הקצרות, ”המעביר שינה” ו”ברכת התורה”⁵¹.

טוב לישון מעט, כדי שיהיה אפשר להתפלל בכוונה⁵².

שחרית: בבית-המדרש של רבותינו נשיאינו התחילה התפילה בשעה הרגילה בכל שבת ויום-טוב⁵³.

הלל שלם⁵⁴, קדיש תקבל. שיר-שלייום ליום

48 ראה פסקי הסיידור סי’ כ, על מש”כ בסיידור אדמוה”ז שאין במצב זה רוח רעה, וצריך ליטול ידיו רק פעם אחת לתפילה (ועפ”ז כ’ שם - שא”צ כלי ולא כוח נותן אלא כמו לתפילת מנחה) ולא יברך. אבל לפי הוראת הרבי (שבעה ערה הבאה) לברך ענט”י, כדעת הב”ח סי’ ד ד”ה וידקדק (בטור השלם - ד”ה ולי נראה, הובאה בשו”ע רבינו מהדו”ק שם סי’ ס”ג) משום דלא פלוג רבנן, הדר דינא שיש להיזהר בזה כמו בנט”י לסעודה, כמ”ש בסיידור אדמוה”ז (נדפס בהוספת לשו”ע ח”א, עמ’ 305 ובמהדורה החדשה, עמ’ תרו), וראה ספר-המנהגים, עמ’ 1 ושי”נ. בסיידור (משא”כ בשו”ע מהדו”ק סי’ ד סי”ד) לא הביא רבינו הזקן כלל דעה או צד-ספק שרוח רעה שורה על הניעור בלילה, ומסתבר שגם לפי הוראת הרבי לא היה צריך ליטול לסיידור משום רוח רעה (וראה בס’ שו”ע הוהר”ד, באבן-זקרה סי”ק כב, שהביאו דעות מקובלים אודות שינה שאחר חצות או ביום, אבל הכול מודים שהניעור בלילה אין רוח הטומאה שורה עליו, עיי”ש. וכ”כ בכף-החיים סי”ק מז), אלא מפני הנטייה ל’אשר יצר’, שבה נהוג תמיד ליטול לסיידור (וכמדומה שכך נהג הרבי - ע”פ המג”א סי’ ז ס”ק א ע”פ הוהר”ד. וראה שו”ע-הוהר”ד סי’ ד באבן-זקרה סי”ק ו, ובכף-החיים שם סי”ק סא-סב. ועצ”ע בשו”ע רבינו מהדו”ק סי’ ד סי”ח לא כתב כן, ופרט כשהטיל מים, ראה שם בס”י ז ס”ב ובסיידור ד”ה אם עשה צרכיו ובסוף סדר ברכת-הנהנין), לכן רגילים ליטול לסיידור.

49 ”הוראה בחשאי” - ”שערי הלכה ומנהג” או”ח ח”א ר”ס ד. ובהיכל מנחם” ח”ב עמ’ ריג מובאת הוראה ב’יחידות’ שכן מנהגו בפועל.

50 בקצות-השולחן סי’ ה ס”ב ובבדי-השולחן שם סי”ק ג כתב, שאם לא יצא לצרכיו לא יברכה, כי ברכה זו אינה חלק מברכות-השחר שנתקנו תמיד, וכבר כ”כ הברכ”יוסף סי’ ו ס”ק ג בשם האר”י, עיי”ש. אבל ראה ב’יחידות’ שבעה ערה הקודמת.

51 סיידור אדמוה”ז (הוספות לשו”ע ח”א עמ’ 347).

52 ליקוטי-שיחות, כרך י, עמ’ 225. וראה היום-יום י’ בשבט, בשם אדמו”ר הצמח-צדק: ”מוטב לאכול כדי להתפלל מאשר להתפלל כדי לאכול”.

53 ’אוצר מנהגי חב”ד’ עמ’ ש.

54 ראה בס’ ”מאמרי אדמוה”ז ע”פ התורה והמועדים” ח”א

רביעי, הושיענו, קדיש יתום. מתקנת כ”ק אדמו”ר נשיא דורנו: כל בני ישראל, גם הקטני-קטנים/ות (מבן חודש ומעלה, ואף לפני כן⁵⁵) יהיו בבית-הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדיברות⁵⁶.

מוציאים שני ספרי תורה. י”ג מידות - פעם אחת⁵⁷. ”ריבוננו של עולם”, בריך שמיא⁵⁸. שמע, אחד אלקינו, גדלו וכו’ עד ”ישועה ורחמים”.

אין קוראים מגילת רות⁵⁹, ואין אומרים ’אקדמות’⁶⁰.

עמ’ שמא, שעיקר ההלל (התגלות הכתר הוא הרצון, עיי”ש), הוא בחג השבועות.

55 ליקוטי-שיחות, כרך כג, עמ’ 251, ועמ’ 256. וכמובן על המארגנים להשתדל למניעת הפרעות מהם (ראה שו”ע אדמוה”ז סי’ צח סוס”א וסי’ קכד סוס”י מהש”ה). פ”א דיבר הרבי על כך (בשיחת ג’ סיוון תשמ”מ, נעתקה ללה”ק בס’ הרבי מדבר ילדי ישראל, עמ’ 201, כנראה לילדים בני-חניך), **השילדים יבטיחו** שלא יפריעו ויקשיבו בצורה מכובדת; ופעם אחרת **הבטיח בעצמו**, בדרך ’מלמעלה למטה’ (בפעם הראשונה שדיבר בנושא, ער”ח סיון תשמ”מ, נדפס במקור הראשון שצויין לעיל מליקוטי-שיחות, כנראה לקטנים ביותר). **ובוודאי** לא יבלבלו הילדים לקריאת-התורה, ואדרבה - הם עוד יחזקו את יראת-ה’ ויראת-התורה”.

56 ליקוטי-שיחות, כרך כח, עמ’ 315.

57 הטעם כמובא בלקו”ש (כג, עמ’ 254) מפסיקתא דר”כ, שקריאת עשרת-הדיברות היא בדוגמת יום מתן-תורה, ולכן יש לכנס את ילדי ישראל לשמיעתה אז. והרי ברור שהכוונה דווקא לקריאתה בציבור כתקנת חז”ל.

על-כך, בתיחב”ד רבים מארגנים מניין מיוחד לקריאת התורה בשעה הנוחה לילדים, ובו שישה אנשים שלא שמעו עדיין את הקריאה (או שבשעת שמיעתם התנו שאם יזכר לשמוע באופן כשר אח”כ עם הילדים, הרי עכשיו הם מכוונים שלא לצאת כלל), ואח”כ אמירת הפסוקים, דברי התעוררות, ומחלקים פרסים וכו’. בדבר ערכת הגרלות, עדיף לארגן זאת באיסור-חג, ואז גם להעניק בפועל את כל הפרסים (גם כאלה שהם מוקצה) לזוכים.

57 מסתבר שגם המפתל בביב”ל שלפי הנוסח שלהם אומרים זאת ג”פ, א”צ לומר זאת עמהם (ראה תהילה-לדוד סי’ סו ס”ק ז, ושו”ת אגרות-משה או”ח ח”ג סי’ פט).

58 סיידור אדמוה”ז.

59 פסקי הסיידור אות קסו. ואכן מנהג זה אינו נהוג כלל אצל חסידי חב”ד, אף שהוא בשו”ע אדמוה”ז (סי’ תצ סי”ז, תצד סי”ג) - ”המלך במסיבו” ח”א עמ’ קעא-ב. רצו. וראה ’אוצר מנהגי חב”ד’ עמ’ שה.

60 זו הוראה לרבים ולדורות - ספר-המנהגים שם, ליקוטי-שיחות חל”ג, עמ’ 231, והטעם - ראה ב’תורת מנחם

חג השבועות

"ייחוד נפלא" בחג השבועות ועל-ידו בכל השנה כולה • הרבי מקפיד לברך בנוסח שבו בירך כ"ק אדמו"ר הרי"צ • קורא לא לסרב לומר חידושי-תורה ב'כינוס תורה' • מציב תנאי בלתי-שגרתי לנוכחות הבחורים בסעודות בדירת הרבי הקודם • ניצוצות בסוד שיח מחג-השבועות תשכ"ג

כמו בשאר ענייני כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהיה מדייק בלשונו כמו ששמע מאביו, בטח כן הוא גם בנוסח הברכה לחג השבועות. ובמקום אחר, בלשון קצר יותר: "נוסח ברכתו של כ"ק אדמו"ר".
לכן אומר הרבי: "כל הנהגה של רבותינו נשיאינו, ובפרט נוסח של ברכה, מדייק הוא - שקול ומחושב".
[הרבי נדרש לכאור ולפרש מטבע-לשון זה (ראה ליקוטי-שיחות, כרך ד, עמ' 1307; כרך יג, עמ' 158; כרך כח, עמ' 307; כרך ח, עמ' 272)]

"בנוסח המסורתי"

בריש ירחא תליתאי תשכ"ד כותב הרבי למר שזר (נשיא וחסיד, עמ' 480):
לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני להביע ברכתי לכו, בסגנון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר - לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.
המכתב נחתם (שם, עמ' 481):
בהוקרה ובכבוד ובברכת מועדים לשמחה

"האי יומא" דמתן-תורה - קובע הרבי ('התועדויות' תשמ"ט, כרך ג, עמ' 274) - מעניק כוח לכל יהודי להתאחד עם הקב"ה, בראש וראשונה - באמצעות לימוד תורתו של הקב"ה, שעל-ידיה נעשה "ייחוד נפלא" כו', ומכאן גם בכל ענייני האדם בעבודתו במשך היום, הן ענייני קדושה שלו, קיום המצוות וכו', ואפילו דברי הרשות, העבודה בשוק ("יוסף בשוקא"), שכל פרט ופרט שבחייו, גם בהימצאו במצב ירוד (בשוק) יהיה "דירה לו יתברך", כך שבכל חלקי חייו, אי-אפשר להפרידו מהתורה והקב"ה - כי מודגש ("כל מעשיך לשם שמים וכו' דרכיך דעהו") בגלוי איך שכל ענייני הדורים בנקודה אחת - ישראל וקוב"ה כולא חד!

לשון הרב

הרבי דייק להשתמש בנוסח הברכה "לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות", באומרו שזה הנוסח שבו "כ"ק מו"ח אדמו"ר היה מברך לפני חג השבועות, במכתבים ובעל-פה".
ובמקום נוסף נאמר:

בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: 'אנן בחביבותא תליא מילתא, דכתיב... הובאו רק שני פסוקים.
"וצריך להיות כזוהר: אנן בחביבותא תליא מילתא, דכתיב: 'אהבת את ה' אלוךך', וכתוב: 'מאהבת ה' אתכם', וכתוב 'אהבת אתכם אמר ה'".
נוהג נפוץ בין אנ"ש שלא לומר את נוסחאות ה'יהי רצון' ושלא לכוון ה'כוונות' כנרפס ב'תיקון' 44. כמרכן אין אומרים כלל את ה'קדיש' הנדפסים שם 45.
באשמורת הבוקר, מעט לפני עלות-השחר, נוהגים לטבול במקווה ארבע טבילות 46.
לאחר מכן, כשעלה השחר בוודאות, יש לברך ברכת התורה 47. רצוי לצאת לצרכים וליטול ידיים שלוש פעמים לסירוגין על כל יד, עם כל ההקפדות

44) ראה 'המלך במסיבו' ח"א, עמ' ריח. וע' בכיו"ב: אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א עמ' יח. היום-יום י"א אדר-א. ועוד.
45) ראה לעיל בהערה 36.
46) שער-הכוונות, מובא בכף-החיים סי' תצד ס"ק ז, ובית'קון'. ולכאורה עדיף לטבול קודם עלות-השחר לדעת הגר"ח נאה ז"ל, שהוא בשעה 3:12 כיום באזור המרכז.
במנהגי סטולין-קארלין (קובץ 'בית אהרון וישראל' גיליון פג עמ' קג, גם מסידור 'בית אהרון וישראל') ש"קודם התפילה טבל שנית" - כנראה כשישן בינתיים, וכן נהגו רבים מאנ"ש. וראה המובא ב'התקשרות' גיליון רעו, עמ' 18. ולהעיר מהמובא מס' חלקם-בחיים (צחב), להגר"ח פאלאגי, שנהג בעניינים שעי"פ סוד, ש"לאחר שחזר ממקווה טהרה, שכב לנוח כדי שלא להיכנס לשבת כשהוא עייף, ובקומו משנתו אמר תפילה מיוחדת כו"ו. וצ"ב אם לדין יש הוראה או מנהג ברור בכיו"ב.
47) בס' 'מנהג ישראל תורה' (סי' מז ס"ק א) העיר מהנהגו [אגב: אף בהתועדויות וכו' של הרבי עצמו] שאין מפסיקין מדברי תורה גם כשעלה השחר [ודלא כפי שכתבנו כאן בעבר, וכ"כ בס' שבח-המועדים פנ"ז ס"ד, לאסור את המשך הלימוד עד לברכת התורה], ומביא משי"ת מהרש"ג (ח"א סי' סב) שלדעת ר"ת שתיקנו לברך על התורה בכל יום, ה"ו כברכות-השחר ואין איסור לימוד (בכלל) קודם שמברך. והעירו, שמלשון סידור אדמו"ר לפני ברכת-התורה, שם (בניגוד לטושו"ע מ"ט, וש"ע רבנו שם ס"ח ס"א) מו' שלא נזכר בהם איסור] נקט איסור זה על הישן, אין הכרח שהאיסור חל גם על הניעור בלילה, שמברך אז רק "כמו כל ברכת השחר", עיי"ש. (ראה גם 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קע"ג, שסיפרו רבני בליובאוויטש הפסיקו את ה'חזרה' בליל שבועות כדי לומר ברכת-השחר, ושאל הרבי האם היתה זו הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, וענו בשלילה).

הספיק לסיימו בלילה, יסיימו ביום 37.
הכרות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע 38. "יש תחת-ידי כתב-יד אדמו"ר האמצעי, וכתוב שם שהוא מבטיח למי שיהיה ניעור בליל שבועות כל הלילה, שיזכה ל'כתר תורה' 39.
"היו לילות שלא קראו בליובאוויטש קריאת-שמע שעל-המיטה: שביעי-של-פסח, הושענא רבה, ליל שבועות, וליל ראשון של פסח.
"בכלל, בכל לילה נהג כ"ק [אדמו"ר מהורש"ב] לקרוא קריאת-שמע (פרשה ראשונה 40) בהגיע חצות לילה, אפילו אם נשאר ער לאחר מכן (אפילו כל הלילה 40, אלא שלא הבחינו בכך. בלילות שלא היה קורא קריאת-שמע שעל-המיטה - כנ"ל - היה מדבר לפעמים בעניין קריאת-שמע, ולפעמים בפירוש המילות דקריאת-שמע 41.
תיקונים לנוסח 'תיקון ליל שבועות' 42:
"א) בכל הדפוסים שראיתי 43, הסיום דספר יצירה הוא: '...נאמנת בפנים... אחד בפה ואחד בלב'.
"ואינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס כספר בפני-עצמו: "נאמנת. ג' רעות ללשון: דיבור רע, והמלשין, והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון: שתיקה, ושמירת הלשון, ודיבור אמת".
"ב) ומעניין לעניין: ב'תיקון' שנרפס

37) הוראת אדמו"ר מהורש"ב למנהלי הישיבה קודם חג השבועות תש"ד, 'קובץ ליובאוויטש', גיליון 3, עמ' 35.
38) ספר-המנהגים, עמ' 44, מ'ספר-השיחות - תורת-שלום', עמ' 3.
39) ומציינים לספר-המאמרים תקס"ו, עמ' שפא. והסביר הרה"ח רש"ח קסלמן, ע"פ המבואר בחסידות שעניין הכתר הוא רצון ותענוג - שהכוונה בזה היא שיחה לרצון ותענוג בלימוד התורה. [בעניין המשכת כתר תורה בכלל, שעיקרה בחג השבועות, מציינים לתו"א יתרו ס"א, ק"ט, א. לקו"ת בחוקותי מו"ד].
"ועיקר העסק יהיה בתורה שבע"פ" (ויש שהעירו לפי מש"כ בסידור בסוף דיני ספה"ג, שבתקופה זו במדינתנו מגיע עלות השחר בחצות הלילה, מתי אומרים תורה שבע"פ שם).
40) ספר-השיחות תרצ"ו, עמ' 1, ושל"נ.
41) ספר-השיחות תש"ב, עמ' 100.
42) ליקוטי-שיחות, כרך כח, עמ' 315, בשינויים קלים.
43) בהוצאת 'ידוהיים' (נדפוס-צינורם שלה בהוצאת 'אשכול', ירושלים תשל"ה עמ' 158) נתקנו שתי טעויות אלו כפנים.

ולהמשיך משמחת ופנימיות קבלת התורה בכל ימי השנה.

בערב ראש-חודש סיוון תשכ"ז (שם, עמ' 501) מברכו הרבי:

ברכה - בנוסח המסורתי - לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

במברק למר שזר (שם, עמ' 517) מאחל הרבי: איחולי חג שמח וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ללא תרגום

עד כדי כך יקר היה בעיני הרבי מטבע-לשון זה של חמיו - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ - שבשעה שהשמיע שיחה באנגלית לפני תלמידי ישיבת 'אחי תמימים' בבוסטון (ראש-חודש סיוון תשכ"ב - 'תורת-מנחם - התועודיות' כרך ג, עמ' 477 ואילך), סיים את דבריו באיחול הבא:

שיהיה לכם יום-טוב שמח, וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

וכאן הוסיף מיד:

רצוני לומר לשון הרב, ולזאת לא אתרגם.

חג השבועות טוב, נסיעה טובה, וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ענווה שאינה במקומה

בהתועדות שבת-קודש פרשת במדבר תשכ"ב ניצל הרבי את העובדה "שנפגשים יחד באופן של התועדות, קודם חג השבועות", וביקש להשתתף בכינוס תורה' וראה בהרחבה ב'התקשרות', גיליונות תקע"א-כ"ג. וכך אמר ('תורת-מנחם - התועדות' כרך ג, עמ' 469):

נהוג כאן שלאחרי חגי-השבועות ערך "כינוס תורה". אך לפעמים, כשמבקשים ממישהו לומר דברי תורה, הרי הוא מסרב, תוך כדי התנצלות שאינו מוכן וכו', אף שלאמיתו של דבר בוודאי ישנם דברי תורה שמתחדשים בכל יום. ועל זה ברצוני לעורר - שלא יסרבו לבקשה לומר דברי תורה.

לא כל הרוצה ליטול...

באותה התועדות (שם, עמ' 470-469) התייחס הרבי לסעודות בדירתו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, סעודות שנערכו בנוכחות הרבי. בסעודות האלה השתתפו גם הרש"ז ז"ל וקומץ חסידים מבוגרים מקרובי בית רבי ואורחים נוספים. אחדים ניצלו את המעמד לברר אצל הרבי ענייני הלכה ומנהג (ראה בהרחבה במבוא לספר 'המלך במסיבו', קה"ת תשנ"ג). בין השאר אמר הרבי:

זה כמה שנים שנעשה "סדר", שבעת עריכת סעודות יום-טוב בקומה השנייה, נכנסים עוד כמה וכמה אנשים, ותופסים "עמדות", ומסתכלים על המסובים, איך שפלוגי אוכל, ופלוגי מוכין ראשו לכאן או לכאן, וכיוצא-בזה, ובשיל זה מבזבזים כמה וכמה שעות במשך היום-טוב.

וכל זה - למרות גודל ויקר הזמן בכלל, ובפרט בשבתות וימים טובים, שהם ימי סגולה בכלל... כך שהיו צריכים לנצל כל רגע ורגע... (שהרי אין זה באופן שנטול עמו ספר שיוכל לעיין בו במהלך הסעודות...). אי לזאת יש לעורר, שמכאן ולהבא, הנה רק מי שמעמדו ומצבו בלימוד התורה, הן בנגלה והן בחסידות, והן בעבודה ד"בכל דרכיך דעה", הוא (לא רק יותר מה"ממוצע", אלא גם) יותר מוטוב - יכול הוא לבוא ולהיות נוכח בעת הסעודות... ובכל אופן... הדלת תישאר פתוחה, ואף-על-פי-כן, לא יבואו לשם, לבזבז כמה-זכמה שעות במהלך יום-סגולה שצריך לנצל כל רגע ורגע שבו.

(הרבי התבטא גם: "אינני בעל-הבית לסגור את הדלת, וגם אם הייתי בעל-הבית, לא הייתי סוגר את הדלת...").

"מדדיקים בדברי..."

בעת סעודות חג השבועות תשכ"ג בדירת הרבי ריי"צ (שיחות-קודש תשכ"ג, עמ' 407 - לא נכללו ב'המלך במסיבו', שם) התנהל הדו-שיח הבא:

שאלה: למה שיעור התניא בו איתא "ופירש הבעש"ט ז"ל כו", בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת - הוא ביום שני של חג השבועות, בזמן

בבית-המדרש של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, וכן בקהילות רבות של חב"ד, לא נהגו בשתיחת עשבים והעמדת אילנות לכבוד החג²⁶.

רצוי להשאיר אש דלוקה²⁷ לצורך בישול והדלקת אש בחג. יש לזכור לכוון את שעות-השבת לתאורה כנדרש בליל שבועות²⁸.

הדלקת הנרות:

מדליקים (כמו בערב שבת) בזמן הנקוב בלוחות. מי שלא הדליקה אז, תדליק בלילה לפני הסעודה (מאש הדולקת לפני החג)²⁹. המדליקה מברכת (למנהגו - אחר ההדלקה, כמו בשבת³⁰): "להדליק נר של יום-טוב" ו'שהחיינו'. יש אומרים שאיש המדליק, וכן אישה המקדשת לעצמה, לא יברכו 'שהחיינו' בהדלקה אלא רק בקידוש³¹.

"כראי ונכון שיתחילו (הבנות) להדליק פעם הראשונה יתכף בחג השבועות, שאז יברכו שהחיינו גם על התחלת קיום מצוות הדלקת נר יום-טוב... והמהדרות להתחיל בשבת-קודש הקודמת - יקנו להן שמלה חדשה"³².

הנוסח בברכת 'שהחיינו' (תמיד) הוא: 'לזמן הזה' הלמ"ד בחידיקין³³.

26) אם כי מנהגים אלו (עשבים - שגדלו סביב הר-סיני, ואילנות - להזכיר שבעצרת נידונו על פירות האילן ויתפללו עליהם) הובאו בשו"ע אדמוה"י סי' תצד סי' ד"ט"ו, ואף בלוח כולל-חב"ד - 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רצג, וע"ש.

27) אם כי 'נר נשמה' ממש, אין מדליקין כלל לימי 'זיכור' למנהגו - המלך-במסיבו ח"א עמ' שכא, 'אוצר מנהגי חב"ד' אלוילת-שרי עמ' רכד.

28) אודות עריכת שינויים בשעות-שבת בעצם יום השבת וביום-טוב, ראה 'שמירת שבת כהלכתה' פי"ג סכ"ה ואילך. שו"ת יבני-אומר ח"ג אור"ח סי' יז"ח. שו"ת מעשה-החושב ח"א סי' ל. ע"פ שחל בשבת פי"ב ס"ל.

29) הקדמת (בן) הדרישה לטור י"ד ח"א. מטה-אפרים תרכ"ה סל"ג. פסק הגאון בעל 'תורת-חסד', וכן מוכח בליקוטי-שיחות, כרך כד, עמ' 297 הערה 69 - 'קיצור דיני נש"ק' עמ' לו.

30) שו"ע אדמוה"י סי' רסג ס"ח, משום לא פלוג.

31) ע"פ שחל בשבת פכ"ב ס"ז. בלוח כולל-חב"ד ע"ה נאמר שאיש המדליק לא יברך שהחיינו (בהדה"כ), אך בספר-המנהגים, עמ' 60, נאמר רק שמי שמברך בהדלקה, לא יברך גם בקידוש.

32) 'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א עמ' רסא. וראה שם ובשול"י הגיליון אודות ברכה בלא בנד חדש.

33) כך מודפס בכל סידורי חב"ד. ראה בנושא זה ובדברי הרבי בו באריכות בגיליון תסב, עמ' 19, הע' 43.

יום רביעי

ו' בסיוון, חג השבועות

ליל החג: ממתינים להתפלל ערבית של חג עד לאחר צאת הכוכבים, כדי שיושלמו מ"ט ימי ספירת-העומר "תמימות התיינה", לפני שנכנס יום-טוב³⁴.

החלטות טובות: "חגי-השבועות הוא זמן המוכשר לעשות הכול לטובת לימוד התורה והעבודה ביראת-שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדוגמת זמן התקיעות בראש-השנה ויום הקדוש צדום הכיפורים"³⁵.

תיקון ליל שבועות:

נהגו כל ישראל להישאר ערים בליל שבועות. רובם נהגו, וכן מנהגנו, לומר 'תיקון' כנדפס (אך אין אומרים את הקדישים שנדפסו בו)³⁶. מי שלא

34) שו"ע אדמוה"י סי' תצד ס"ב.

35) היום-יום, ד סיוון, מתוך מכתב לבני הישיבות, מאג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ה ע"ה ע"ה. והורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "מכתב זה, צריכים ללמוד, וגם לפרסמו בין אלה שאינם יודעים אודותיו" ('תורת-מנחם - התועדות' תש"י, עמ' 92).

וראה ספר-השיחות תש"ב עמ' 119.

36) שו"ע אדמוה"י סי' תצד ס"ג, ע"פ המ"א שם, ומקורו מוזר פ' אמור (צח,א), הנאמר גם ב'תיקון' עצמו, ש'חסידי הראשונים לא היו ישנים בלילה זה, והיו עמלים בתורה". וראה 'התועדות' תש"נ ח"ג, עמ' 133.

הוראה אודות אמירת ה'תיקון' דווקא (בס' מנהג ישראל תורה' ח"ב עמ' שס מביא מהחיד"א וכו' שיש ללמוד דווקא בסדר זה, דלא כחוקי-יעקב שם, עיי"ש. ומהרה"ח המשפיע רש"ח קסלמן ע"ה, ש'תיקון' הוא אותיות התורה, ולכן שייך ללילה זה - כתר תורה, ראה להלן מאדמו"ר האמצעי), ראה ב'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רצו.

הרבי היה אומר את ה'תיקון' בחדרו, ולא עם הציבור, ואף לא יצא לאמירת הקדישים ש'תיקון' בשנות האבלות תשכ"ה ותשמ"ח ('אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רצו).

בספר 'מאמרי אדמו"ר האמצעי - שבועות' עמ' שכו, נתבאר שבשבעות לומדים עד צאת הלילה תורה שבכתב ואחרי צאת התורה שבע"פ, להיפך מהסדר הנהוג בזה בכל השנה, עיי"ש. ובמ"מ שסוף הספר נסמן לכמה מקומות במאמרי אדמוה"י.

ומקורם בס' טור-ברקת (תלמיד מהרח"ו) סי' תצד, חה"י סי' תצב, ובפ"י מק"מ והדרי-קודש על הזוהר שם. וכבר העירו מל' שו"ע אדמוה"י (תצד, ג, ע"פ הזוהר שם) ומסתמא אי"ז הוראה למעשה.

מוצאי שבת-קודש: אין אומרים 'ויהי נועם', 'ואתה קדוש'¹².
אין מתענים עד אחרי חג השבועות, אלא חתן ביום חופתו¹³.

יום ראשון

ג' בסיון

תחילת 'שלושת ימי ההגבלה'.
כשהסתפרו ב'ימי ההגבלה', קודם ערב חג השבועות, לא היתה רוח כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע נוחה מזה¹⁴.

יום שלישי

ה' בסיון

ערב חג השבועות¹⁵.
היו שנים שהרכי אמר שיחה על 'סיום' מסכת סוטה בלילה, אור לערב יום-טוב (כמו בשנת תשי"ט - לאחר תפילת ערבית¹⁶, ובשנת תשל"ה - במסגרת

12) שו"ע אדמו"ר סי' רצה ס"ג. לוח כולל-חב"ד.
13) שו"ע אדמו"ר סי' תצד ס"כ, מג"א סי' תקעג ס"א. א. לוח כולל-חב"ד.
14) ספר-המנהגים שם, וש"נ.
15) בעניין תרומת/בדיקת דם היום, יש שדנו בזה משום ש"נהגו כל ישראל שלא להקזי דם בשום ערב-יום-טוב, ואין לשנות, לפי שביום שבעות, קודם מתן-תורה, יצא רוח ששמו 'טבוה', שאם לא יקבלו ישראל את התורה היה טובח לדמם ובשרם. לפיכך יש סכנה לדורות להקזי דם באותו יום, דהיינו בערב-שבועות, וגזרו חכמים על כל ערבי-יום-טוב משום ערב-שבועות..." (שו"ע אדמו"ר סי' תסח סכ"ב) - ראה שו"ת ציץ-אלעזר ח"ב סי' מו, נשמת-אברהם סי' תסח ס"ק ב וש"נ.
ולמעשה, מהנכון להזכיר את דעת שו"ת רבבות-אפרים ח"א סי' שמ, שאין חשש בבדיקות-דם שלנו, כיוון שבהן מוציאים רק מעט דם, ואין האדם נחלש עלידיהן, ע"כ. ואם כן, אולי יש להחמיר בתרומת-דם (כמובן, אם אינה לפיקוח-נפש מיידית). ובקשר לניתוחים, הרי ממה-נפשך, ניתוח קל שבדרך-כלל אין בו חשש לסיבוכים, מתירים רבים גם בערב חג השבועות, ואילו בטיפול או ניתוח רציני - הרי כבר הורה הרבי (שערי הלכה ומנהג) או"ח סי' קצט) שאסור **לקובעו** בג' הימים שלפני השבת (וה"ה ליום-טוב, ראה משנה-ברורה סי' רמח ס"ק ב וכף-החיים שם ס"ק ח). וכמובן, שאם יש חשש סכנה בדחיה - שרי לכולי-עלמא.
16) נדפסה בליקוטי-שיחות, כך יח, עמ' 55.

ההתוועדות¹⁷.
הכנות לחג:

ביום זה יש להתכונן בעניין הקדמת נעשה לנשמע, התכוננות המתאימה שמביאה לידי פועל, ואף שיום זה הוא ערב יום-טוב, הרי ידועה תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר שבחג השבועות, ועל-דרך זה בערב (ומעין) חג השבועות, אין שליטה (כל-כך) להצד שכנגד, ולכן הוא זמן המוכשר לעשות הכול לטובת לימוד התורה והעבודה כו"¹⁸.

יש להוסיף ביום זה בכל ג' הקווין דתורה, עבודה, וגמילות-חסדים, ובפרט בצדקה - הוספה מיוחדת באופן של "פתיחה חדשה"¹⁹.

הרגילים בנתינת צדקה בכל יום - בערב חג השבועות זה ייתנו גם בעד חג השבועות. ועל-דרך זה בכל ערב שבת-קודש וערב יום-טוב²⁰.

יש להזכיר אודות נתינת צדקה לכל הזקוקים, ובהדגשה יתירה בנוגע לחג השבועות, הן מצד הנותן והן מצד המקבל²¹.

חג השבועות היה נקרא בליובאוויטש 'חג המ'צות', כי בו היו באים רבנים [הרב מכונה 'מ"ץ' או 'מו"ץ': מורה-צדק] חסידים לרבי²².

ברכתו הנהוגה של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לחג השבועות: "לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות"²³.
מצווה להסתפר²⁴ ולטבול לכבוד החג²⁵.
קישוט בית-הכנסת:

17) שיחות-קודש תשל"ה ח"ב, עמ' 117.
18) ספר-המאמרים - מלוקט ח"ג עמ' קעח.
19) שם, עמ' קעט.
20) ליקוטי-שיחות, כך כח, עמ' 315 ס"ג.
21) 'תורת-מנחם - התוועדות' תשמ"ג ח"ג, עמ' 1536, תשמ"ח ח"ג, עמ' 390.
22) ספר-השיחות תרצ"ו, עמ' 137 (כנראה שם, החל מזמן הצמח-צדק). ביאור העניין באריכות, בספר-השיחות תש"נ ח"ב, עמ' 487 ואילך.
23) והזכיר שהנוסח מקורו מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, ובטח - עוד מאדמו"ר מהורש"ב, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רפט וש"נ.
24) אם שערות ראשו גדולות, מצווה להסתפר לכבוד יום-טוב (שו"ע סי' תקל"א ס"א. וראה משנה-ברורה שם בשער-הציון ס"ק א, ובס' 'חיה"מ כהלכתו רפ"ג ובהערות).
25) מחצות היום ומעלה, ליקוטי-דבורים ח"ג, עמ' 865. ועיין אלף-המגן למטה-אפרים סי' תקפ"א ס"ק קכא. ליקוטי-מהרי"ח ח"ב דף זב.

שיום הילולת הבעש"ט הוא ביום ראשון של חג השבועות?

כ"ק אדמו"ר: טעם הדבר הוא משום שהבעש"ט היה מחבב את יום-טוב שני של חג השבועות.

הרש"ג: במאמר ד"ה 'וכל העם' נתבאר שההתכללות ד"עושה שלום במרומיו" (מיכאל וגבריאל) היא למעלה מהתכללות המידות דחסד וגבורה, על-דרך 'ישת חושך סתר', ואילו המאמר ד"אחרי" תרמ"ט, מביא משל להתכללות המידות מהעניין ד"עושה שלום במרומיו"?

כ"ק אדמו"ר: (שוחח בעניין זה, ובין השאר אמר): לא ידעתי עד כמה מדייקים בדבריי.

שאלה: היה זה דבר נכון באם ייכנסו לכ"ק אדמו"ר ל"חזרה" (=כפי שהיה נהוג אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע וכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע).

כ"ק אדמו"ר: הם מדייקים בדבריי (באותיות) - לא אני.

שאלה: שמא ייכנסו לכל-הפחות כדי לשחזר את העניינים ("איבעררידען די עניינים").

כ"ק אדמו"ר: מטעם זה הנני אומר במאמרים מראי-מקומות כדי שיוכלו בעצמם לעיין במקורות.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שלוחה 130

פרשת במדבר

ואלה תולדות אהרון ומשה (ג,א)

שכל המלמד את בן חברו תורה כאילו ילדו (רש"י)

מה בין לימוד התורה להולדה?

העונש על ביטול תורה הוא "היכרת תכרת" (סנהדרין צט). ומכיוון שקיומו של כל נברא מתחדש בכל רגע, נמצא שהמלמד את בן חברו תורה - ובכך למעשה מגן עליו מ'כרת' - הרי הוא גורם לחידוש קיומו. לכן נחשב הדבר "כאילו ילדו", שכן הרב מקשר את התלמיד למקור חיותו וגורם לכמעין "הולדה" - חידוש קיומו באותו רגע.

(ליקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 16)

את משמרת בני ישראל (ג,ח)

שכולן היו זקוקין לצורכי המקדש, אלא שהלוויים באים תחתיהם בשליחותם (רש"י)

ידוע הכלל (קידושין כג) שדבר שאדם אינו יכול לעשותו בעצמו, אין בכוחו גם למנות שליח שיעשה את הדבר במקומו. מובן אפוא שכל יהודי ראוי לעבוד את עבודת הלוויים, שהרי הלוויים עשו עבודה זו בתור שלוחי הציבור.

מכאן אפוא רמז וסמך לדברי הרמב"ם הידועים (סוף הלכות שמיטה ויובל), שלא שבט לוי בלבד, אלא כל מי שנדבה רוחו אותו לעמוד לפני ה' ולשרתו "הרי זה נתקדש קודש קודשים".

(ליקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 15)

והורידו את פרוכת המסך וכיסו בה את ארון העדות: ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד-כליל תכלת מלמעלה (ד,ה-ו)

שלושה כסויי הארון רומזים לשלושה דברים המסתירים על אור הנשמה: הגוף, הנפש הבהמית, ואומות העולם: פרוכת המסך, שהיא חלק בקודש-הקודשים, רומז לגוף, שכן גם הגוף היהודי קדוש הוא. בגד כליל תכלת, שהיה מתאים למידת הארון, רומז לנפש-הבהמית ויצר-הרע, שהם "מקבילים" ו"מתאימים" לנפש-האלוקית והיצר-הטוב. כסוי עור תחש, שלא היה חופף למידת הארון (ואפשר לכסות בו גם כלים אחרים), רומז לאומות העולם, שאין להם "התאמה" (ישירה) לבין ישראל.

הווי אומר: כשם שכסוי הארון אפשר את העברתו למקום חדש, כן באמצעות ההתגברות על כסוייה של הנפש האלוקית היא מתעלה והולכת מחיל אל חיל.

(ליקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 17)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת במדבר

ב' בסיון

"יום המיוחס"¹.

הכנות למתן-תורה:

"עיקר העבודה בשבת זו היא ההכנה למתן-תורה וקבלת התורה - כמובן שההכנה העיקרית לקבלת התורה היא על-ידי לימוד התורה ובפרט הלכות החג, כולל ובמיוחד - לימוד חלקי התורה המבארים גורל והפלאות העניין דמתן-תורה (הן בנגלה דתורה, לדוגמה: הסוגיה דמתן-תורה במסכת שבת² והן דרושי מתן-תורה בתורת החסידות³ שעל-ידי זה ניתוסף בהתשוקה והגעגועים לקבלת התורה⁴), וכן על-ידי ההוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל; קבלת החלטות טובות להוסיף בלימוד נגלה ופנימיות התורה, הלכות פסוקות, ובפרט בלימוד ספר הי"ד להרמב"ם⁵.

"ביום השבת הבא עלינו לטובה, שבת קודש פרשת במדבר, מברכים החודש וערב ראש-חודש סיוון, בעלות המנחה... יתאספו בכל מקום ומקום רבים מישראל, אנשים ונשים וטף, בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו', 'שבת אחים גם יחד', להתוועדות רעים' עד לסעודה כפשוטה (גדולה לגימה שמקרבת) - אנשים לחוד ונשים לחוד (כמובן וגם פשוט), שבה ידברו דברי-תורה בכלל, ובמיוחד - בענייני אהבת-

1 שבו ביום נאמר לבני ישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט, 1). ביאורי מעלת היום בכתבי הרבי הובאו בס' 'שערי המועדים - שבועות' סימנים יב"טז, ואודות שם היום - ר"ס יד.

2 פ"א ואילך.

3 ראה גם ב'שערי המועדים - שבועות'.

4 ספר-השיחות 'התשמ"ח ח"ב עמ' 462.

5 'התוועדות' 'התשמ"ח ח"ג עמ' 410 (ושם: "ומה טוב

- במשך השבת" (שלפני חג השבועות)).

ישראל ואחדות-ישראל"⁶.

צריכים לארגן 'כינוסים' של (אנשים, של נשים⁷, ובפרט של ילדי ישראל, 'צבאות ה', בקשר ל'זמן מתן תורתנו': לפני מתן-תורה - בתור הכנה למתן-תורה, ב'זמן מתן תורתנו' עצמו... וכן לאחר מתן-תורה - בימי התשלומין⁸.

בכינוסים אלו ובכל מקום יש להודיע ולפרסם שכל ילדי ישראל יגיעו לקריאת התורה דחג השבועות⁹.

יום התוועדות.

במנחת שבת, וכן בימי שני וחמישי הבאים, קוראים בפרשת נשא, ומסיימים את קריאת השלישי: "זאת עבודת... בני מררי... אהרון הכהן" (ד, לג)¹⁰.

אין אומרים 'צדקתך'.

פרקי-אבות - פרק ו.

במשנה י', בפסוקים: "עד יעבור..." ו"מכון לשבתך..." אין לומר את שם ה' כמות שהוא, כיוון שאין הם פסוקים שלמים¹¹.

6 ש"פ בחוקתי תשמ"ו. 'התוועדות' תשמ"ו ח"ג עמ' 366.
7 'תורת-מנחם - התוועדות' תשמ"ט ח"ג עמ' 221 (מגוה), ועיי"ש עמ' 229.

8 ההוראה ניתנה בשנה הראשונה שהכריז הרבי על המבצע להביא ילדי ישראל לשמיעת עשרת הדיברות, 'התוועדות' ה'תשמ"ג ח"ג ס"ע 1593, אלא שלא נכללה בקטע המוגה שנדפס בליקוטי שיחות חלק כח, וגם לא מצאנוה לעת-עתה בשנים שלאחרייכן. ואולי היתה רק הוראת שעה.

9 בחומר ההסברה שפירסמו בני. בשנת תש"מ בנושא זה, כתבו שיבאי כל ילד "מבן חודש ומעלה". ושאל הרבי מדוע לא הוסיפו "אם הבריות מרשה לו".

10 ספר-המנהגים עמ' 14. בלוח 'דבר בעתו' לפ' במדבר הביא בשם ס' 'דברי קהלת' שאכן בפסוק ל"ג הוא סוף עניין הרבה יותר מאשר בפסוק ל"ז שבו מסיימים למנחם רוב העולם, כיוון ששם נסתיימה חלוקת התפקידים לבני גרשון, קהת ומררי, ו'ויפקוד משה' הוא עניין חדש לגמרי.

11 בשם הרבי, ראה 'התקשרות' גיליון רעח עמ' 17 וגיליון תקכ"ב עמ' 13 הערה 5, גם מהתוועדות תשד"מ ח"א עמ' 317 ועמ' 368.